وانەی سێیەم

❖ جیاوازی تاکایەتی لەتوانا ئەقڵیەکان:

- توانا ئەقڵییەکان:

توێژینەوەکان و لێکۆڵینەوەکان دووپاتیان کردۆتەوە کە هەرچەند مامۆستا شارەزایی هەبێت لەو جیاوازیانەی نێوان قوتابیان ئەوا بۆی ئاسانتر دەبێت کە مەشقیان پێ بکات و ئاراستەیان بکات بۆ گەیشتن بە ئامانجە پەروەردەییە جیا جیاکان، دەبێت دان بەوەشدا بنێین کە ئەو توانا ژیرییانەی کە هەیە لەنێوان تاکەکاندا پلە پلە کراوە، کەواتە جیاوازی نێوان تاکەکان لەتوانا ژیرییەکان ئەوە جیاوازیە لە پلەی بوونی ئەو تایبەتمەندی و ئەو توانایە، بۆیە جیاوازییە تاکییەکانی نێوان تاکەکان کارێکی سروشتیە، بەوەی کە تاکەکان جیاوازییان هەیە لەدرێژی و لەکێش، هەروەها لە توانا ژیرییەکانی تر (توانای زمانەوانی، بیرکاری، توانا میکانیکییەکان، ....هتد) ، بۆیە بوونی جیاوازی خێرێکی گەورەیە بۆ گشت خەڵکی، بەوەی کە جیاوازییەکان یارمەتیدەرە لە چاککردنی ژیان و ڕۆیشتنی بە ڕەوتە سروشتیەکەی خۆی، هەروەکو (ئەصمەعی) گوتویەتی: (خەڵکی تا ئێستا لەخێردا دەژین مادام جیاوازیان هەیە هەر کاتێك یەکسان بوون بەهیلاك دەچن).

کەواتە توانا ئەقڵیەکان: بریتی یە لە توانای تاکە لەبڕیاردانی تایبەت بەخۆی و بەدەستهێنانی کارامەییەکی مەعریفی و وەرگرتنی زانیاریەکان.

- ئامادەباشی:

ژیری زۆر پێویستە بۆ سەرکەوتن لە خوێندنی پیشەگەرییەکان، بەلاّم بەتەنها بەس نیە بۆ سەرکەوتن ئەگەر نواندنی پێویستی بە ئامادەکاری تایبەت هەبێت لای تاك بۆ نموونە کە دەڵێن ژیری بەس نیە بۆ سەرکەوتن لە کارە میکانیکی و هونەرییەکان، بەڵکو پێویستی بە ئامادەکاری هەیە لەو ڕووەوە. کەواتە ئامادەکاری پێش تواناکانە، واتە توانایەکی شاردراوەیە، پێگەیشتن و فێربوون دەیگۆڕێت بۆ توانای کردارەکی، ئێمە پەنای دەبەینەبەر بوونی ئامادەکاری لای تاك بە توانای فێربوون بە خێرایی و بە ئاسانی و سەرکەوتن تیایدا.

کەواتە ئامادەباشی: بریتی یە لە حالەتێکی ئەقڵی یاخود کۆمەڵێك تایبەتمەندی ئەقڵی و جوڵەییە ئاماژە بەلێهاتوویی تاك دەکات لەئەنجامدانی چالاکیەکی ئەقڵی دیاریکراو.

- جۆرەكانی توانا ئەقڵیەكان:

١. زارەكی/زمانەوانی:

لەگرنگترین جۆرەكان دادەنرێت جا ئاخاوتن بێت یان نووسراو. توێژینەوەكان دەریانخستووە كەكچەكان سەركەوتووترن لەكورەكان لەم توانایەدا، وە دەربڕینی دروست خێراتر لەكوڕان فێردەبن و دەسكەوتی زمانەوانیان زیاترە، زانا (پرستون) وا دادەنێت (سێ) جۆر لەتوانا زارەكیەكان هەیە لەلای تاك:-

أ- توانای تێگەیشتنی بابەتە زارەكیەكان.

ب- توانای هێنانی بێژەی گونجاو بۆ دەربڕین.

ج- ئاسانی و ڕەوانی لەدەربڕین.

٢. میكانیكی:

توانای چارەسەركردنی ئەو كەرەستە بەدیكراوانەیە كەبەچاو دەبینرێن ، گرنگی ئەمە لەمامەڵەكردن لەگەڵ ئامێرە وەك لە كردنەوە و تێكخستنەوە دەردەكەوێت ، توانای میكانیكی پێویستی بە:-

أ- كارامەیی دەستی تایبەت (مهارات یدویە خاصە)

ب- گونجاوی جوڵەیی (توافق حركی) هەیە

ج- وێناكردنی بینراوی (تصور بصری) هەیە.

٣. بیركاری/ماتماتیك:

ئەم توانایە لەلای تاك دەردەكەوێت بەشێوەیەكی خێرا لە وەرگرتنی ژمارەكان و بیرهاتنەوەیان و لەبەركردنیان و گەڕاندنەوەیان، هەروەها ئەنجامدانی كردارە ژمێرییەكان وەك كۆكردنەوە و لێكدان و كەمكردنەوە و دابەشكردن.

٤. هونەری:

توانای تاكەكان لەڕووی هونەریەوە جیاوازی هەیە ، كۆمەڵێك تاك ئامادەباشی بەرزیان هەیە بۆ بابەتی هونەری وە هەمانە بەپێچەوانەوە ، ئەمە دوو لایەنە دەگرێتەوە:-

- لایەنی بەرهەمی هونەری وەك وێنەگرتن و زەخرەفە و میوزیك و ئەكتەر...

وانەی سێیەم

- لایەنی چێژی هونەری و ڕێزگرتنی جوانی

٥. یادگە/الذاكرة:

ئەمە گرنگە بۆ مرۆڤ کە پشت بەئامادەباشی بیرهێنانەوە دەبەستێت، بەمانای ئەوەی پشت بەزیرەکی نابەستێت ، زۆر جار کەسێکی زیرەك دەبینی لەمەدا زیرەك نیە و کەسێکی لاواز لەمەدا زیرەکە .

⋆ جۆرەکانی یادگە/ الذاكرة:

أ- ڕاستەوخۆ: پێش ئەوەی کاتێکی زۆر تێبپەڕێت زانیاریەکانی بیردەکەوێتەوە دوای ئەوەی درکیان پێدەکات.

ب- ناڕاستەوخۆ: زانیاریەکانی دوای ماوەیەك بیردەکەوێتەوە ، لێکۆڵینەوەکان گەیشتوون بەو ئەنجامەی کەوا منداڵ یادگەیەکی بەهێزی هەیە لەلایەنی ڕاستەوخۆن، ئەوانەی تەمەنیان گەورەیە یادگەی ناڕاستەوخۆیان هەیە.

- گرنگی توانا ئەقڵیەکان:

١. ڕۆڵێکی گرنگ دەبینێت لەدیارکردنی داهاتووی تاکەکان بەتایبەت لەبواری فێرکاری، لەبەرئەوەی پسپۆریە جۆراوجۆرەکان پشت بەئامادەباشی ئەقڵی دەبەستێت بۆ هەر بوارێك.

٢. سەبارەت بەهەڵبژاردنی کار و پیشە ئەوا ئامادەباشی ئەقڵی وەك فاکتەرێکی گرنگ ڕۆڵ دەبینێت.